

ПЕРЕДМОВА

Рідко-коли буває так, що я прозитую книжку (понад 200 сторінок), як кажеється, „за одним сидженням”. Але ось „Вітер з Волині” Михайла Полворняка (в наборі до друку) я позав зитати однієї суботи по полудні, а докінзив зитати в неділю ввечері. Так будуть і інші зитати цю книжку.

„Вітер з Волині” — це книга споминів. У ній описується переживання автором долі Волині від позатку Другої світової війни й окупації Західньої України советськими, а згодом нацистськими тиранами. Тут ногується епізоди жакливого поліційного терору українців з боку советського режиму, масового людовбивства, доконаного нацистами, короткої повстанської української провесни, незуваного братовбивства і посторного приходу большевицької влади 1944 року.

Спомини „Вітер з Волині” написані правдою: зистою, радісною, болюгою і жакливою правдою. Але це книжка, що мусіла бути написана і то людиною правди. Читання її збуджує глибокий душевний біль за нашу дорогу Волинь, за бідний, многостраждальний і многократно обманюваний народ, за озвірення людини, а навіть за те, що про це все треба пригадати свідкам цих подій, їх угасникам, а зокрема сказати грядугим поколінням. Про все треба заговорити, поки ще є кому сказати правду. Треба оповісти про все: про крайні переживання нашого народу, про його спливання живою кров’ю невинних людей, про зисті-святі патріотизні збудження, про надії на визволення, про гіркі розгарування і про безрадну покору брутальній силі.

„Вітер з Волині”... Ці спомини написав автор повний патріотизної любови до своєї нігим незаступимої Батьківщини, до її народу, до правди, до Бога. Михайло Подворняк — українець євангельського віросповідання і, може, врешті треба добагувати Божественну десницю в тім, що передмову до його споминів пише православний священник. Так треба було не тільки з християнських спонук, але з зисто людських. А втім, трагедія Лідихова, описана як останній кошмар цих споминів, — це трагедія мого рідного села. . .

Нехай буде прославлений Господь, що вложив у серця вільних волинян у Віннітезі шляхетний задум взятися за видавнигу діяльність, у серії якої виходять і ці спомини під зислом 44.

Прот. Степан Ярмусь

Березень, 1981.

День 1-го вересня 1939 року був фатальним днем не тільки для тодішньої Польщі, не тільки для Волині, яка тоді була під польською окупацією, але він був трагічним для всього світу. Цей день відкрив широко двері до атомової доби, він породив страшні концентраційні табори, в яких загинули мільйони невинних людей, він створив Катинь, Вінницю, закарбував у нашій пам'яті і в нашій свідомості невелике японське місто Гірошіма, про яке багато з нас ніколи навіть не чули. Той день розігнав тисячі й мільйони наших людей по різних країнах світу, а нашу Батьківщину віддав на тяжкі терпіння, в яких вона мучиться і досі. І все це зробив той день 1-го вересня 1939 року.

А тоді була чудова і напричуд суха осінь, яка шойно почала позолочувати придорожні верби, що росли над шляхом між Берестечком і Володимиром Волинським. Вітер дув із заходу, замітав шлях і розсипав пилюку в придорожні рови, де вже давно була викошена трава.

Я їхав шойно купленим велисопедом тим шляхом і вітер дмухав мені в очі. Але він не був холодний, а навпаки — теплий, сухий і мені було приємно з ним змагатися. Під горбок я сходив з велисопеда, а потім з горбка він сам котився, шарпаючи поли моєї маринарки. Над шляхом шуміли не зовсім ще жовті кущі, а в них цвірінькали горобці. З обох боків дороги лежали рівні поля, на яких уже не було снопів, чорніли зорані свіжі скиби. Над ними кружляли табуни гайвороння.

До Володимира мені лишалося вже недалеко. Я спішив, щоб на вечір бути там, бо в селі Поромові завтра починається врочистість — посвячення ново-

го молитовного дому в громаді євангельських християн. Я знав, що там буде багато моїх знайомих, зокрема багато молоді, а тому моє серце тепер рвалося туди. За мною далеко лишилося Берестечко, Горохів, Локаче. Кожен горбок, кожна долина, кожен закрут шляху, який я проїхав, зменшував передо мною кілометри, а вітер під вечір також меншав з кожною хвилиною. Мені здавалося, що він навіть обернувся і тепер дув мені в плечі.

І поки сонце десь там далеко на заході ховалося за червоні хмари, я був у місті Володимирі. А звідти до Поромова вже тільки подати рукою. Надворі ще видно. Я напився з придорожнього струмка холодної води і відчув, що в мене немає жодної втоми. І я поїхав далі.

Сонце зачепилося за хмари і ніби стало там і стоїть. Воно кидає на дорогу останні свої проміння і по них котяться колеса мого велосипеда. Котяться і також не втомлюються. По шляху видно, що тут вітру не було, бо пилюка густим шаром лежить на дорозі, а по ній відбито багато слідів від возів, які тут недавно проїхали. До хуторів, що розкинулися над дорогою, ідуть корови і вівці, ліниво хитаючи головами. На підвір'ї одного хутора скрипить криниця-журавель, там десь квакають качки і гавкає собака. А з комина на хаті здіймається дим і рівно сивою смугою тягнеться до безхмарного неба.

А коли на тому широкому волинському небі запалилися перші зорі, я вже був у Поромові. Мій велосипед, зробивши далеку дорогу, був запилюжений. Такий самий запилений був я. На підвір'ї проводячого місцевої громади, брата Семенчука, я відчув, що втомився. Пашіли ноги, боліли руки, очі засновувалися ніби якимось павутинням і в них було повно дорожньої пилюки.

Але холодна вода з глибокої криниці, що була під деревами, освіжила мене після дороги. Я довго мився в широкому кориті, хлюпаючи навколо себе холодною водою. Недалеко під накриттям дримали кури і стиха кудкудакали між собою, посуваючись далі під стріху. Вони напевно хотіли, щоб я швидко помився і йшов собі геть від них.

У хаті світилося. Там були вже гості — проповідники Олексій Ничипорук з Рівного і Павло Руцький з Ковля. І до мене було перше їхнє питання:

— Кудюю ти їхав?

— Через Берестечко, Горохів і Локаче, — відповів я.

— А дорогою ніхто не затримував?

— Ні, або що? — цікаво мені було знати.

— Бо на головному шляху з Рівного і через Луцьк повно міліції, яка перевіряє документи. Також на всіх мостах стоїть варта, — казали проповідники.

— Ні, мене ніхто не спиняв, хоча в Берестечку на мості стояла якась варта. А далі я їхав звичайним шляхом, їхав також польовими дорогами, то й нікого не бачив, — казав я.

І решту того вечора ми провели в розмові про війну. Старші люди, які пережили недавно війну і революцію, боялися війни нової, але ми, молоді, приймали це байдуже. Навпаки, нам навіть хотілося побачити і пережити щось нового, мати якусь зміну, а то одне і те саме щодня, без жодних пригод.

А другого дня відбулося в Поромові велике свято. Молитовний дім був щойно закінчений, а тепер у ньому повно людей, які приїхали сюди з багатьох сіл. Лунають пісні молоді, світить крізь вікна ясне осіннє сонце, але на обличчях зібраних лежить якийсь сум і журба. В повітрі ніби висить якась тривога і небезпека і вона ось-ось має впасти на нашу тиху землю. Це всі відчувають, про це всі тільки і думають. А вран-

ці за сніданком ми довідалися, що хтось там у селі слухав радіо з Кракова, яке попередило всіх мешканців Польщі, щоб вони були готові до найгіршого. Війна може запалитися кожної хвилини, але польське військо, — казало радіо, — не дасть ворогові ані клаптика своєї землі, не дасть навіть гудзика від військового плаща. А господар за сніданком поділився з нами своїми родинними справами і сказав, що хоче одружити свого сина. Брат Олексій Ничипорук подивився на нього і сказав:

— Почекайте з тим і не спішіть?

— Чому? — дивилися ми на нього.

— Бо війна буде. Вона висить на волосочку, а тому треба почекати.

І з тими думками, що війна таки буде, ми прийшли до молитовного дому. А тепер сиділи, слухали співу хору, слухали проповідей, а десь глибоко в душі кожного з нас тліла одна і та сама думка — війна.

Кілька днів по тому святі я був у знайомих в Поромові, а потім поїхав додому. Але мені не хотілося їхати тією самою дорогою на Берестечко і я поїхав на Луцьк. Хотілося більше побачити свою Волинь, хотілося десь затриматися дорогою, побувати в Дубні. День був соняшний, погідний. Прозоре небо покривало волинські поля, по яких снувалися перші нитки бабиного літа. Ті поля тягнулися з обох боків дороги далеко-далеко, по них також ходили корови і вівці. Де-не-де ще зеленіла нескошена конюшина, люди починали копати картоплю. А над дорогою проведені телефонічні дроти весь час співали довгу і дуже сумну мелодію. На тих дротах сиділи рядком якісь невеликі чорні птачки, готуючись до свого відлету. Тоді так добре їхати велисопедом, вдихаючи глибоко сухе осіннє повітря і не думати про якусь там нікому непотрібну війну. І я їду. Минаю ліси, горбки, долини, сіножаті і люблюся краєвидами моєї рідної землі. Зда-